

ارائه الگوی رفتاری تصمیم‌گیری ذهنی حسابداری مبتنی بر مولفه‌های روانشناختی از طریق معادلات ساختاری

نوع مقاله: پژوهشی

محسن داداشی^۱

نادر رضائی^۲

عسگر پاک مرام^۳

رسول عبدی^۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۹/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۸/۱۷

چکیده

تفکر و مهارت درست اندیشیدن، از جمله مسائل مهمی است که از دیرباز ذهن اندیشمندان را به خود مشغول کرده، تفکر یکی از مسائل اساسی تربیت می‌باشد که برای پرورش آن ابزارهایی لازم است، یکی از این ابزارها، داشتن ذهن فلسفی است که افراد را در تفکر صحیح و منطقی کمک می‌کند. داده‌ها از طریق مصاحبه با ۱۵ نفر از خبرگان بودند در زمینه تحقیق گر آوری شد. که روش انتخاب خبرگان از طریق روش گلوله برفی بوده است. مصاحبه‌ها به صورت فردی انجام شد و زمان آنها به طور میانگین ۴۵ دقیقه بود. نمونه‌گیری نظری تا رسیدن مقوله‌ها به اشباع نظری ادامه یافت. مقصود از اشباع نظری مرحله‌ای است که در آن داده‌های جدیدی در ارتباط با مقوله، پدید نیاید و روابط بین مقوله‌ها برقرار و تایید شده است. مالیه رفتاری به نظریه‌پردازان مالی و اقتصادی گوش زد می‌کند که در کنار سایر متغیرها، رفتار انسان را نیز در نظر بگیرند. در واقع، مالیه رفتاری، پارادایمی است که باتوجه به آن، بازارهای مالی با استفاده از مدل‌هایی مورد مطالعه قرار می‌گیرند که دو فرض اصلی و محدود کننده پارادایم سنتی بیشینه‌سازی مطلوبیت مورد انتظار و عقلانیت کامل را کنار می‌گذارند. ضعف تئوری‌های اقتصادی در تبیین رفتار افراد در شرایط تصمیم‌گیری موجب پیشبرد تئوری‌های روانشناسی در زمینه چرایی رفتار شد. در فرایند تصمیم‌گیری، عموماً

^۱ دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران.

mdadashi84@yahoo.com

^۲ استادیار، گروه حسابداری، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران. (نویسنده مسئول)

naderrezaeimandoab@gmail.com

pakmaram@bonabiau.ac.ir

^۳ دانشیار، گروه حسابداری، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران

abdi_rasool@yahoo.com

^۴ استادیار، گروه حسابداری، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران.

ذهن افراد در سویه‌های ناهشیاران‌های درگیر می‌شود که به‌طور سیستماتیکی آنها را از عقلانیت‌هنجاری دور می‌کند.

کلمات کلیدی: الگوی رفتاری تصمیم‌گیری، ذهنی‌حسابداری، مولفه‌های روانشناختی
طبقه‌بندی JEL: G40, M41, G41

مقدمه

حدود ۵۰ سال قبل اندیشمندان مسلمان، بانک که به عنوان واسطه مالی فعالیت میکرد براساس تعالیم اسلامی تعریف نمودند، به این ترتیب نوع دیگری از صنعت بانکداری که بانکداری اسلامی و به شکل محدودتر آن بانکداری بدون ربا متولد شد، به سرعت بنا به نیاز جوامع گسترش یافته و کشورهای اسلامی و غیراسلامی از آن استقبال نمودند و حتی کشورهایی مانند ایران، پاکستان و سودان نظام بانکی شان را براساس بانکداری بدون ربا طراحی کردند (غفاری فرد و علمدار، ۱۴۰۰). بانکداری اسلامی در مطلوبترین شکل خود دو هدف را دنبال میکند، رهایی از معاملات غیرمشروع مانند معاملات ربوی و تحقق اهداف نظام اقتصاد اسلامی. در این میان شناخت عواملی که به تحقق اهداف بانکداری اسلامی کمک می کند نیاز است و لازم است سوگیری های شناختی که می تواند بر حسابداری ذهنی و راهبردهای و پیامدها تاثیر گذار است و شناخت شرایط مداخله ای و زمینه ای در این زمینه شناسایی گردد. کاربرد تئوری روان شناسی برای مطالعه تکنیک های حسابداری مدیریت با کار آرگریس (۱۹۵۲، ۱۹۵۳) آغاز شد. وی بررسی نمود که چگونه انگیزه ها و مسائل روانشناسی اجتماعی در عملکرد حسابداری مدیریت اثرگذار هستند. اگرچه امروزه عوامل و هنجارهای رفتاری- روانشناسی مدیران در حوزه تصمیم گیری های حسابداری مدیریت یک امر سرنوشت ساز می باشد (نیکومرام و جلیلی، ۱۳۹۱). سوءاستفاده در اجرای شیوههای حسابداری موجب تشدید نگرانی مسائل اخلاقی در مباحث حسابداری شده است. انجام اعمال حرفهای غیر اخلاقی، شامل ارایه اطلاعات مالی با کیفیت نامطلوب و گمراه کننده، میتواند اعتماد عموم را به حسابداران از بین برده و اعتبار حرفه حسابداری و حسابرسی را مخدوش کند (خاکساری و همکاران، ۱۴۰۰).

در این میان دانش حسابداری که بر تصمیم گیری تأثیر می گذارد از طریق تجارب (مستقیم) کاری و آموزش (تجربه غیرمستقیم) به دست آمده است. با این حال تجارب خاص حسابداران می تواند علاوه بر توسعه دانش فنی حسابداری اثرات متعددی بر برآورد پارامترها و شاخصها داشته باشد. تجارب خاص بر توجه افراد مبنی بر تفسیر اطلاعات جدید تأثیر می گذارد. تجارب خاص همراه با اطلاعات خروجی، ارزیابی عملکرد مبتنی بر پیامد و ایجاد انگیزه بیشتر پیامد، حلقه ارتباطی بین پیامدها و ارزیابیها را در اظهارات ذهنی افراد تقویت می کند، نتیجه بارز این پیامدها و نیروی حلقه ارتباطی بین پیامدها و ارزیابیها در ذهن افراد، آنها را وادار می سازد هنگام ارزیابی دیگران از پیامدها استفاده کنند حتی زمانی که آنها اطلاعاتی درباره کیفیت تصمیم گیری ارزیابی شوندگان داشته باشند و بدانند که کیفیت تصمیم گیری در مقایسه با پیامدها مبنای بهتری را برای ارزیابی فراهم می کند، تجارب گذشته به همراه ارزیابی های مبتنی بر کیفیت تصمیم گیری

باعث بارزتر شدن کیفیت تصمیم‌گیری خواهد شد و بنابراین افراد هنگام ارزیابی دیگران توجه خود را به کیفیت تصمیم‌گیری معطوف خواهند کرد). همچنین فردریکسون و همکاران پیش‌بینی کردند که تکرار ارزیابی‌ها تأثیر متفاوتی بر دانش خواهد گذاشت و شدت تأثیر به نوع ارزیابی که افراد تجربه کرده‌اند (تجربه مبتنی بر پیامد یا تجربه مبتنی بر کیفیت تصمیم‌گیری) بستگی دارد. انتظار می‌رود تأثیر تجربه ارزیابی مبتنی بر پیامد هنگامی که ارزیابی‌ها به صورت مکرر انجام می‌شود قوی‌تر باشد. هر مورد اضافه از ارزیابی، حلقه ارتباطی بین پیامدها و ارزیابی عملکرد را در ذهن افراد قوی‌تر می‌کند. در مقابل هنگامی که ارزیابی افراد بر مبنای کیفیت تصمیم‌گیری است بازخورد پیامد دیگر مربوط نخواهد بود و این باعث ضعیف‌تر شدن حلقه ارتباطی بین پیامدها و ارزیابی عملکرد خواهد شد. نتیجه تحقیق فردریکسون و همکاران حاکی از آن بود که تجربه افراد از ارزیابی عملکرد توجه و پردازش حافظه آن‌ها را شبیه‌سازی می‌کند و باور اولیه افراد مبنی بر شایستگی ارزیابی‌های مبتنی بر کیفیت تصمیم‌گیری را زیر سؤال می‌برد. با این حال در حالت‌های پیچیده‌تر زمانی که اطلاعات حالت تفسیری بیشتری پیدا می‌کنند باورهای اولیه افراد می‌تواند اثربخشی یادگیری آن‌ها را محدود کند. تحقیق روان‌شناسی که بر اساس یادگیری احتمالات با علائم چندگانه انجام شد نشان می‌دهد زمانی که افراد روابط علی مشاهدات را یاد می‌گیرند تمایلی به استفاده برابر از همه مشاهدات را ندارند. زمانی که پیامدهای یک عمل خاص (مثلاً تصمیم مربوط به تخصیص منابع) ترکیب می‌شوند و می‌توانند علت‌های زیادی داشته باشند، توجه افراد بر پیامدهای سازگار با تئوری‌های اولیه افراد بیشتر شده و تأثیر آن بر تصمیمات بعدی بیشتر می‌گردد در حالی که پیامدهای ناسازگار با این تئوری‌ها منجر به توجه کمتر افراد می‌گردد؛ از این‌رو یادگیری افراد در سطح پایین‌تری خواهد بود (رسمان و همکاران^۱، ۲۰۱۲).

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

اعضای حرفه حسابداری، بازیگران سازمانی و در کل تصمیم‌گیرندگان به طور معمول درباره اقدامات، وضعیت‌ها، اشیاء، اشخاص یا رویدادهای خارج از قلمرو تجربه مستقیم خود فکری نکنند. به این معنی که آنها در مورد آینده یا گذشته، مکان‌های دور به جای مکان‌های نزدیک، ادراک یا تجربیات افراد دیگر و یا رویدادهای فرضی به جای رویدادهای واقعی فکر می‌کنند. آنها همچنین بر اساس این افکار برنامه‌ریزی‌هایی می‌کنند، قضاوت‌هایی ارائه می‌کنند و انتخاب‌هایی انجام می‌دهند. به بیان گسترده‌تر، افراد، اغلب افکار خود را به دور از آنچه که آنها در واقع خودشان در مکان

¹ Rosman et al

فعلی شان (اینجا) در حال حاضر (اکنون) تجربه می کنند هدایت می کنند (لیبرمن و تراپ)^۱، بر اساس نظریه سطح تفسیر، هدایت افکار یک فرد دور از «اینجا» و «اکنون»، انتقال توجه به تجربیات افراد دیگر یا در نظر گرفتن رویدادهای فرضی، پیمایشی از فاصله مکانی (یعنی، دور از اینجا)، فاصله زمانی (یعنی، دور از اکنون)، فاصله اجتماعی (یعنی، دور از خود) و یا فاصله فرضی های (یعنی، دور از واقعیت) را تشکیل می دهد. طرفداران نظریه سطح تفسیر، استدلال می کنند که ظرفیت انسان برای پردازش انتزاعی اطلاعات به افراد اجازه پیمایش فاصله زمانی، فاصله مکانی، فاصله اجتماعی و فاصله فرضیه ای را می دهد

پیشینه پژوهش

میوا (۲۰۲۱) نشان داده است که سهام با تجربه رشد پیش بینی بالاتر تجدید نظر پیش بینی منفی تر و بازده سهام متعاقب آن پایینتر است به خصوص بعد از دوره تمایلات سرمایه گذاران بالا. گروهمن^۲ (۲۰۲۰) نشان داد، گرچه در بازارهای این کشورها سطح سواد مالی بالاست، اما سطح استنباط و ادراک مفهومی مباحث مالی بسیار پایین است. یلوپینار^۳ (۲۰۱۹) نشان داد هر سه معیار ثبات مدیریتی تاثیر مثبتی بر سوگیری های ادراکی مدیرعامل دارد و باعث می شود زمانیکه جایگاه مدیریت در راس شرکتها ثبات یافت، رفتارهای سوگیرانه بیشتری از مدیرعامل را شاهد باشیم. کواگا و کاتو^۴ (۲۰۱۹) نشان می دهد که سوگیری خوشبینانه و بدبینانه، تحت تاثیر شرایط بازار مالی و ویژگی های خاص شرکتها، از جمله تجربیات گذشته شرکت، می باشد. این تحقیق همچنین نشان داد که سوگیری و تعصبات بر تصمیمات واقعی تجاری شرکتها تاثیر می گذارد. سرمایه گذاری ثابت و هزینه واحد تحقیق و توسعه شرکتها، برحسب خوش بینی و بدبینی، افزایش و کاهش پیدا می کند. کوه کن و همکاران (۱۴۰۰) نشان داد که شرکتهای سرمایه گذاری مورد بررسی در 34/69% موارد، تورش رفتاری حسابداری ذهنی از خود نشان داده اند، همچنین حسابداری ذهنی سرمایه گذاران دارای اثر معکوس بر اهرم مالی، سود همگن نقدی سهام و اثر مستقیم بر نسبت بدهی، سررسید بدهی و بدهی های بلندمدت به حقوق صاحبان سهام می باشد. احمدی و معطوفی (۱۳۹۹) نشان داد که بین عقلانیت رفتار اقتصاد و حسابداری ذهنی رابطه معناداری وجود دارد. این پژوهش بیان می کند که تنها با فرض عقلانیت و بدون در نظر

¹ Liberman and Trap

² Grohmann

³ Ulupinar

⁴ Koga & Kato

گرفتن سایر عوامل به ویژه محدودیت های رفتاری تصمیم‌گیرندگان نمی توان تحلیل واقع‌گرایانه ای از رفتارهای مالی افراد ارائه نمود .

روش تحقیق

این پژوهش از طریق روش گراند تئوری به دنبال الگوسازی هست . چون به دنبال ارائه الگویی هستیم . این تحقیق مبتنی بر روش سیستماتیک گراند تئوری است. در این روش، پس از مشخص نمودن مسئله پژوهش و مرور ادبیات پیشین، نمونه‌گیری صورت می‌پذیرد. پس از بررسی انواع شیوه‌های نمونه‌گیری کیفی در پژوهش‌های مشابه (گولدینگ، ۲۰۰۲) اولین شیوهی گردآوری داده‌ها، مصاحبه‌ی عمیق و باز با کارشناسان بود. مصاحبه با کارشناسان صورت گرفت. سابقه‌ی کاری مرتبط آنها برای انجام مصاحبه بسیار مهم بود و تعداد مصاحبه بعد از رسیدن به مرحله اشباع در داده‌ها به پایان رسید. داده‌ها از طریق مصاحبه با ۱۵ نفر از خبرگان بودند در زمینه تحقیق گردآوری شد. که روش انتخاب خبرگان از طریق روش گلوله برفی بوده است. شرایط واسطه‌ای (مقوله‌محوری یک صورت ذهنی از پدیده‌ای که اساس فرآیند است. یک صورت ذهنی از پدیده‌ای است که اساس فرآیند پژوهش است)، شرایط زمینه‌ای (شرایط زمینه‌ای، شرایطی است که راهبردها و اقدامات تحت آن، به اداره پدیده می‌پردازند)، شرایط مداخله‌گر (شرایط مداخله‌گر، شرایط وسیع و عامی همچون فرهنگ، فضا و غیره است که به عنوان تسهیل‌گر یا محدودکننده راهبردها عمل می‌کند. این شرایط، اجرای راهبردها را تسهیل و تسریع کرده و به عنوان یک مانع، دچار تاخیر می‌نمایند)، راهکارها (کنش‌ها یا برهم‌کنش‌های خاصی که از پدیده محوری منتج می‌شود. راهبردها و اقدامات، طرح‌ها و کنش‌هایی‌اند که به طراحی مدل کمک می‌نمایند). همچنین از دیدگاه هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش توصیفی - پیمایشی از نوع همبستگی و هم‌چنین از لحاظ روش نیز میدانی و از لحاظ جمع‌آوری چارچوب نظری و پیشینه پژوهش از نوع قیاسی و کتابخانه‌ای محسوب می‌شود. جمع‌آوری داده‌ها و نتیجه‌نهایی، برای آزمون رد یا پذیرش فرضیه از راه استقرایی و از طریق ابزار مورد استفاده برای سنجش متغیرهای تحقیق یعنی پرسشنامه انجام شده است. سپس بعد از جمع‌آوری داده‌های آماری (جواب‌های پرسشنامه)، برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزار اندازه‌گیری پرسشنامه استفاده شده است. بعد از جمع‌آوری داده‌های آماری (از جواب پرسشنامه)، برای جمع‌بندی و محاسبات از نرم‌افزار Excel و فرضیه پژوهش از روش مدل سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار Smart PLS تجزیه و تحلیل شد. با توجه به هدف تحقیق جامعه آماری، حسابرسان شاغل در سازمان حسابرسی و موسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران در نظر گرفته شده است.

مراحل فراترکیب

فرا ترکیب مستلزم آن است که پژوهشگر بازنگری دقیق و عمیقی را نسبت به سند مورد مطالعه انجام دهد و پژوهش‌های قبلی را با یکدیگر ترکیب کند. سندلوسکی و باروسو الگوی هفت مرحله‌ای را به این منظور ارائه داده‌اند:

نخستین گام فراترکیب تنظیم سؤال‌های پژوهش بر مبنای چه چیزی (what) و چه (who) بر اساس ابعاد نظریه داده بنیاد است.

در گام دوم پژوهشگر به جستجوی سیستماتیک مقالات منتشر شده در مجلات علمی مختلف و معتبر داخلی و خارجی و همچنین منابع عمومی و سایت‌های سازمان‌های معتبر خارجی و داخلی با هدف تعیین اسناد معتبر، موثق و مرتبط در بازه زمانی مناسب می‌پردازد. ابتدا کلمات کلیدی مرتبط را به صورت منفرد یا ترکیبی به فارسی و انگلیسی در بین سال‌های ۱۳۹۰ لغایت ۱۳۹۹ و برای مقالات لاتین سال‌های ۱۹۸۰ لغایت ۲۰۲۱ مورد بررسی قرار گرفت و در نهایت ۵۲ مقاله یافت شد. در گام سوم فرآیند جستجو، پژوهشگر پارامترهای مختلفی را مانند عنوان، چکیده، محتوا، جزئیات مقاله (نام نویسنده، سال) و ... را در نظر گرفته و مقالاتی که با سؤال و هدف پژوهش تناسبی ندارد، حذف می‌کند. همچنین معیار پذیرش و رد مطالعات، شامل زبان پژوهی، بازه زمانی مطالعه، شرایط مطالعه، جامعه مطالعه، نوع مطالعه است. با در نظر گرفتن این شرایط تعداد ۳۴ مقاله به منظور شناسایی مولفه‌های مربوط به حسابداری ذهنی و سوگیرهای شناختی انتخاب شدند که براساس روش ارزیابی حیاتی، این پژوهش وارد مرحله چهارم، یعنی استخراج اطلاعات متون، می‌شود. این روش ارزیابی به عنوان یک معیار انتقادی جهت تعیین کیفیت روش شناختی مطالعات انجام شده محسوب می‌شود، که تحقیقات مورد نظر را از حیث ده ویژگی مورد بررسی قرار می‌دهد. در این روش از طریق ۱۰ معیار بیان شده زیر و به کمک ۵ نفر از اعضای پانل در بخش کیفی اقدام به تعیین مولفه‌های مربوط به بهبود متغیرهای پژوهش می‌شود. این روش یک مقیاس ۵۰ امتیازی می‌باشد که محقق براساس نظام امتیازبندی، هر مقاله‌ای را که پایینتر از امتیاز ۳۰ باشد را حذف می‌کند.

این برنامه، شاخصی است که به پژوهشگر کمک می‌کند تا دقت، اعتبار و اهمیت مطالعه‌های کیفی پژوهش را مشخص کند. بنابراین، ابتدا می‌بایست تحقیقات مرتبط در مرحله قبل را با استفاده از روش امتیازدهی بر مبنای جدول (۱) شناسایی و سپس مولفه‌های مربوط به مقوله‌های محوری نظری داده بنیاد در حوزه حسابداری ذهنی مشخص گردد.

جدول ۱. ارزیابی حیاتی پژوهش‌ها

مقوله‌های نظریه داده بنیاد		پدیده اصلی										
مکان پژوهش	نوع	مقالات خارجی					مقالات داخلی					
نویسندگان		فلدمن (۲۰۰۸)	بونر و کنس (۲۰۱۳)	لوربرو و هاوز (۲۰۱۵)	راکینیک (۲۰۰۴)	تالر (۱۹۹۹)	فنما و کونس (۲۰۱۰)	جنائی و مالمیر (۱۳۹۷)	زمردیان و دادقانی (۱۳۹۵)	بنایی قدیم و کرباسی بزدی (۱۳۹۳)	امیر سلیمانی و یوسفی اصل (۱۳۹۳)	پارسایی و ملانظری (۱۳۹۸)
اهداف پژوهش		۴	۴	۴	۴	۵	۴	۳	۲	۴	۴	
منطق روش پژوهش		۵	۴	۴	۴	۵	۳	۲	۲	۳	۴	
طرح پژوهش		۵	۵	۴	۴	۵	۴	۲	۲	۳	۳	
نمونه برداری		۵	۴	۴	۴	۴	۱	۲	۲	۳	۳	
جمع آوری داده‌ها		۲	۵	۵	۳	۴	۲	۲	۲	۲	۵	
انکس پذیری		۴	۴	۴	۴	۵	۲	۳	۴	۴	۴	
ملاحظات اخلاقی		۲	۵	۵	۴	۵	۲	۲	۲	۴	۳	
دقت تجزیه و تحلیل		۴	۵	۵	۳	۴	۲	۲	۲	۴	۵	
بیان تنوع و شفاف یافته‌ها		۵	۴	۴	۵	۵	۲	۲	۳	۴	۴	
ارزش پژوهش		۵	۵	۴	۴	۵	۲	۳	۳	۵	۵	
جمع امتیازات		۴۳	۴۵	۴۲	۳۹	۴۷	۳۸	۲۱	۲۴	۳۸	۳۶	۴۰

۴۲	۵	۴	۴	۳	۴	۵	۵	۳	۴	۵	دیپانتی دبلی و همکاران (۱۳۹۷)	مقاله	مقالات خارجی	ترباط علمی
۴۰	۵	۴	۳	۴	۴	۴	۳	۴	۵	موسومی و رامکومار (۲۰۲۰)	مقاله			
۴۵	۴	۵	۴	۵	۴	۴	۵	۴	۵	کانمن و همکاران (۱۹۹۱)	مقاله			
۴۷	۴	۵	۴	۵	۵	۵	۴	۵	۵	کانمن (۲۰۰۱)	کتاب ب			
۴۶	۴	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۴	۵	دوبلی (۲۰۱۱)	کتاب ب			
۳۳	۳	۳	۴	۳	۴	۳	۳	۳	۳	۴	اوتامی آدی (۲۰۱۸)	مقاله		
۴۰	۵	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۳	۴	۵	حسینی چگنی و همکاران (۱۳۹۳)	مقاله	مقالات داخلی	
۳۹	۵	۴	۴	۳	۴	۳	۴	۳	۴	۵	صمدی و همکاران (۱۳۹۱)	مقاله		
۳۷	۴	۴	۴	۳	۴	۳	۴	۳	۴	۴	تاجمیر ریاحی و دزدار (۱۳۹۶)	مقاله		
۳۹	۴	۵	۴	۳	۳	۳	۴	۵	۴	۴	خواجوی و نوشادی (۱۳۹۱)	مقاله		
۳۶	۴	۳	۴	۴	۳	۳	۴	۳	۴	۴	غیور باغبانی و بهبودی (۱۳۹۴)	مقاله		
۴۰	۵	۳	۴	۳	۴	۳	۴	۵	۴	۵	پاکدل و همکاران (۱۳۹۷)	مقاله		
۳۵	۴	۳	۳	۴	۳	۴	۴	۳	۴	۳	کامران راد و همکاران (۱۳۹۸)	مقاله	مقالات خارجی	ترباط زمینه‌ای و مداخله‌گر
۴۱	۵	۴	۴	۵	۴	۳	۳	۴	۴	۵	شفرین و استیتمن (۲۰۰۰)	مقاله		
۴۵	۵	۴	۵	۵	۴	۵	۴	۴	۴	۵	تورسکی و کانمن (۱۹۸۶)	مقاله		
۳۸	۵	۳	۴	۳	۵	۴	۳	۴	۳	۴	ریکرز و ساموئلسون (۲۰۱۶)	مقاله		
۴۰	۴	۵	۴	۳	۴	۳	۴	۴	۵	۴	دیتیریت و همکاران (۲۰۰۸)	مقاله		
۳۸	۴	۵	۴	۳	۴	۳	۴	۴	۳	۴	گمرکی و همکاران (۱۳۹۹)	مقاله		
۳۵	۴	۳	۳	۴	۴	۳	۴	۳	۳	۴	قربانی بجندی و شاهوردیانی (۱۳۹۹)	مقاله	مقالات داخلی	
۳۳	۴	۳	۴	۳	۳	۴	۴	۳	۲	۳	محمدی نافچی (۱۳۹۹)	مقاله		

۴۲	۴	۵	۴	۵	۴	۴	۳	۴	۴	۵	شهری (۲۰۱۸)	مقاله	مقالات خارجی (هکاه) و پیدها
۴۳	۴	۴	۵	۴	۴	۵	۴	۴	۵	۴	مونتیرو و همکاران (۲۰۱۸)	مقاله	
۴۰	۴	۵	۴	۳	۴	۳	۴	۴	۳	۴	باريرو (۲۰۱۸)	مقاله	

منبع: یافته‌های پژوهش

در این مرحله پس از امتیازدهی پژوهش‌ها به طبقه عالی (۴۱ تا ۵۰)، خیلی خوب (۳۱ تا ۴۰)، خوب (۲۱ تا ۳۱)، متوسط (۱۰ تا ۲۱) و ضعیف (۰ تا ۱۰) دسته‌بندی می‌شوند. با توجه به نتایج مرحله ارزیابی حیاتی پژوهش‌های صورت گرفته ۲ مقاله با توجه به نرسیدن به حداقل امتیاز پذیرش از گردونه بررسی خارج شدند.

گام چهارم و پنجم به ترتیب مرحله استخراج اطلاعات و ارائه یافته‌ها و تحلیل محتوا می‌باشد. پژوهشگر به طور مداوم مقاله‌های منتخب و نهایی شده در مرحله سوم (ارزیابی حیاتی پژوهش) را به منظور تعیین مولفه‌های فرعی و شاخص‌های پژوهش مورد بررسی قرار می‌دهد. و چک لیست اولیه‌ای بر اساس مراجع یافت شده، نام و نام خانوادگی نویسنده، سال انتشار مقاله تهیه می‌شود. در مرحله پنجم یافته‌های حاصل از مراحل قبل ارائه می‌شوند. از روش آنتروپی شانون، میزان پشتیبانی پژوهش‌های گذشته از یافته‌های این پژوهش به صورت آماری نشان داده می‌شود. در روش آنتروپی شانون ابتدا باید فراوانی هر یک از مقوله‌های شناسایی شده براساس تحلیل محتوا مشخص شود. ماتریس فراوانی‌های مورد نظر باید به‌هنگار شود که برای این منظور از روش نرمال سازی خطی بهره گرفته شد. ضریب اهمیت هر مقوله باید محاسبه شود. که برای این منظور از رابطه $W_j = E_j / (\sum E_j)$ استفاده می‌شود. هر مقوله که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشد، از درجه اهمیت بیشتری برخوردار است.

جدول ۲. تعیین میزان اهمیت و تأکید پژوهش‌های گذشته بر ابعاد نظریه داده بنیاد

رتبه	ضریب اهمیت (wj)	محاسبه آنتروپی (EJ)	LNnij	نرمال سازی	فراوانی	شاخص‌ها	ابعاد
1	0.1123	0.2058	-0.2853	0.1508	19	محافظه کاری	شرایط علی
9	0.0504	0.0924	-0.1280	0.0397	5	قانون ابزار	
8	0.0571	0.1046	-0.1450	0.0476	6	توهم تکرار	
5	0.0792	0.1451	-0.2011	0.0794	10	سوگیری برجستگی	
7	0.0689	0.1263	-0.1750	0.0635	8	سوگیری انتخاب	
2	0.0882	0.1615	-0.2239	0.0952	12	سوگیری تناسب	
6	0.0742	0.1360	-0.1885	0.0714	9	سوگیری انتظار مشاهده گر	
5	0.0792	0.1451	-0.2011	0.0794	10	توهم اعتبار مورد نظر	
8	0.0571	0.1046	-0.1450	0.0476	6	اثر دانینگ-کروگر	
4	0.0792	0.1451	-0.2011	0.0794	10	اثر حقیقت‌واهی	
2	0.0998	0.1828	-0.2534	0.1190	15	اثر اعتبار دهی ذهنی	
9	0.0504	0.0924	-0.1280	0.0397	5	فروپاشی انگاری	
7	0.0689	0.1263	-0.1750	0.0635	8	سوگیری جمع‌آوری اطلاعات	
10	0.0350	0.0642	-0.0890	0.0238	3	اثر گالاتنا	
1	0.3356	0.2654	-0.3679	0.3659	15	کد گزاری	مقوله اصلی
2	0.3322	0.2627	-0.3642	0.3171	13	طبقه بندی	
2	0.3322	0.2627	-0.3642	0.3171	13	ارزشیابی	
1	0.2552	0.2546	-0.3530	0.2683	11	متغیرهای جمعیت شناختی	شرایط زمینه ای
3	0.2407	0.2401	-0.3329	0.2195	9	عقلانیت محدود	
2	0.2488	0.2482	-0.3441	0.2439	10	تعلقات اجتماعی	
1	0.2552	0.2546	-0.3530	0.2683	11	اثر ابهام	
3	0.1893	0.2138	-0.2964	0.1639	10	اثر دفع	عوامل

1	0.2273	0.2568	-0.3561	0.2787	17	ریسک‌گریزی	واسطه ای
2	0.2241	0.2532	-0.3510	0.2623	16	زبان‌گریزی	
4	0.1701	0.1922	-0.2664	0.1311	8	سوگیری وضعیت موجود	
3	0.1893	0.2138	-0.2964	0.1639	10	اثر شبه اطمینان	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود با توجه به پایین بودن ضریب اهمیت اثر گالاتنا در بعد شرایط علی (کمتر از ۵ درصد) لذا شاخص مزبور به دلیل بی اهمیت بودن در پژوهش‌های گذشته از پژوهش کنار گذاشته شد.

در آخرین گام از مرحله فراترکیب جهت ارزیابی پایایی، نتایج در اختیار یکی از خبرگان قرار گرفته است. تا به وسیله شاخص کاپا پایایی کدهای استخراجی مورد بررسی قرار گیرد. جدول (۳) معرف جدول توافقی میان کدینگ یکی از خبرگان و نگارنده در خصوص یکی از متون است.

جدول ۳. محاسبه ضریب توافق کاپا برای کد گذاری مقوله‌ها

سطح اهمیت	آماره آزمون T^b	انحراف استاندارد	مقدار
۰/۰۰۰	۴/۳۶۹	۰/۱۵۳	۰/۶۹۳
			۱۳

منبع: یافته‌های پژوهشگر

با توجه به سطح معناداری کمتر از ۵ درصد و مقدار ضریب کاپا (۰/۶۹۳)، پایایی کدهای استخراجی مورد پذیرش قرار می‌گیرد. لازم به یادآوری است که پژوهشگران بر این باورند چنانچه ضریب توافق کاپا، بالاتر از ۰/۶ باشد از مقدار خوبی برخوردار است. همچنین ضریب معناداری کمتر از ۰/۰۵ گویای وجود رابطه کدگذاری میان دو سند بررسی شده است.

بخش کمی

آزمون‌های تناسب داده‌ها در تحلیل عاملی

جدول ۴. نتایج آزمون تناسب داده‌ها

معناداری	درجه آزادی	آماره	نوع آزمون	آماره	نوع آزمون
<۰/۰۰۰	۳۵۷۰	۵۲۸۷۳/۰۲۹	آزمون کورویت بارتلت	۰/۸۹۴	آزمون کیزر

منبع: یافته‌های پژوهشگر

با توجه به اینکه مقادیر آماره آزمون کیزر بالاتر از ۷۰ درصد می‌باشد بنابراین تناسب داده‌های برای انجام تحلیل عاملی مورد تایید قرار گرفت. همچنین با توجه به معنادار بودن آزمون کورویت بارتلت می‌توان دریافت که ماتریس همبستگی همانی نیست و بین متغیرها همبستگی وجود دارد و امکان انجام تحلیل عاملی وجود دارد.

روایی و پایایی پرسشنامه

در جدول ۵ نتایج بررسی روایی و پایایی پرسشنامه ارائه شده است. با توجه به اینکه مقادیر شاخص روایی محتوایی (CVR) همه آیت‌ها بالای ۰/۴۹ می‌باشد و همچنین با توجه به اینکه شاخص ضریب نسبی (CVI) برای همه معیارها بالاتر از مقدار قابل قبول (۰/۶۹) می‌باشد. بنابراین روایی محتوایی همه معیارها مورد تایید قرار می‌گیرد. همچنین با توجه به اینکه مقدار ضریب آلفا در کل برابر با ۰/۹۸۳ است، مشخص می‌شود که این ۶۲ معیار دارای سازگاری درونی خوبی هستند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که پرسشنامه از پایایی خوبی برخوردار است و می‌تواند در جهت سنجش اهداف پژوهشگر مورد استفاده قرار گیرد. همچنین با توجه به اینکه ضریب آلفا تک تک معیارها بالای ۰/۷۰ درصد می‌باشد بنابراین هیچ یک از معیارها پرسشنامه حذف نشدند.

جدول ۵. نتایج بررسی روایی و پایایی پرسشنامه

آلفای کرونباخ	پایایی سازه اصلی		پایایی مولفه‌ها			مرتبه دوم		
	C.R	AVE	آلفای کرونباخ مولفه	C.R	AVE			
۰/۷۹۴	/۸۲۶	۰/۵۴۱	۰/۸۱۷	۰/۸۹۱	۰/۷۳۲	۰/۶۵۳	سوگیری لنگر انداختن	سوگیری های شناختی
			۰/۸۱۷	۰/۸۷۵	۰/۵۸۹	۰/۶۰۶	سوگیری دسترسی پذیری	
			۰/۷۷۳	۰/۸۵۴	۰/۵۹۹	۰/۵۵۹	سوگیری تایید	
			۰/۸۵۷	۰/۹۰۳	۰/۷۰	۰/۴۰۷	سوگیری خود محوری	
			۰/۷۷۳	۰/۸۵۳	۰/۵۹۲	۰/۵۹۲	سوگیری حقیقت	
			۰/۸۷۶	۰/۹۲۳	۰/۸۰۱	۰/۶۳۴	ناهنجار پروانشناختی	
۰/۷۶۶	/۸۹۵	۰/۸۱۰	۰/۸۶۴	۰/۸۸۸	۰/۵۰۶	۰/۷۹۷	طبقه بندی	مسئله‌داری ذهنی

			۰/۸۵۹	۰/۹۰۴	۰/۷۰۳	۰/۴۳۶	ارزشیابی	
			۰/۸۲۷	۰/۸۷۹	۰/۵۹۷	۰/۸۳۸	کدگذاری	
			۰/۸۷۱	۰/۹۱۲	۰/۷۲۲	۰/۸۴۰	تئوری انتظارات	شرایط زمینه‌ای و مداخله‌ای
			۰/۷۸۲	۰/۸۷۵	۰/۷۰۲	۰/۸۳۶	عقلانیت محدود	
۰/۷۱۰	۷۹۳ .	۰/۵۸۳	۰/۸۹۶	۰/۹۳۵	۰/۸۲۸	۰/۷۵۹	عدم تقارن اطلاعاتی	
			۰/۹۰۶	۰/۹۴۱	۰/۸۴۱	۰/۷۶۸	میانبرهای ذهنی	
			۰/۷۱۱	۰/۸۳۶	۰/۶۳۱	۰/۶۸۴	عوامل احساسی و تعلقات اجتماعی	
			۰/۸۴۰	۰/۸۹۴	۰/۶۷۹	۰/۷۴۱	تعاملات اجتماعی	راهبردها
۰/۸۰۳	۹۱۰ .	۰/۸۳۵	۰/۸۳۰	۰/۸۹۷	۰/۷۴۶	۰/۷۰۱	آگاهی و شناخت	
			۰/۷۹۸	۰/۸۶۶	۰/۶۲۵	۰/۹۴۰	تفکر انتقادی	

			۰/۹۰۹	۰/۹۲۹	۰/۶۸۷	۰/۷۵۰	طرز فکر پویا	
			۰/۷۵۶	۰/۸۳۸	۰/۵۶۶	۰/۷۵۹	افزایش توانایی فردی	
۰/۹۱۰	۱/۹۳۳	۰/۷۳۷	۰/۸۵۶	۰/۹۰۳	۰/۶۹۹	۰/۴۷۴	بهینه سازی فرآیند تصمیم	تجربه
			۰/۷۲۰	۰/۸۳۹	۰/۶۳۵	۰/۵۶۴	کاهش پیامد روانی	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

در این پژوهش برای بررسی اعتبار همگرا از معیارهای بارهای بیرونی معرف‌ها^۱، پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراج شده^۲ بهره گرفته شده است. بر اساس نظر هیولند^۳ (۱۹۹۹) در پژوهش‌های علوم اجتماعی حفظ معرف‌هایی با مقادیر بین ۴۰ تا ۷۰ درصد در صورتی که به اعتبار محتوایی متغیر و پایایی ترکیبی و متوسط واریانس استخراج شده خدشه‌ای وارد نکند و باعث افزایش معیارهای ذکر شده گردد، قابل تأمل است. همچنین مقادیر بیشتر از ۰/۵ برای متوسط واریانس استخراج شده (AVE) و بیشتر از ۰/۷ برای پایایی مرکب (CR) بیانگر برازش مناسب مدل‌های اندازه‌گیری‌اند و اینکه از نظر پایایی و روایی همگرا هستند (هالاند^۴، ۱۹۹۹). با توجه به پایین بودن مقادیر بارهای عاملی و مقادیر متوسط واریانس ((عوامل فرهنگی، عوامل سازمانی، عوامل فرهنگی و متغیرهای جمعیت شناختی)) از الگوی ساختاری حذف شدند. جدول (۵) نتایج حاصل از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و دوم را نشان می‌دهد. پس از انجام دادن تحلیل عاملی

¹ Outing Loading

² Average Variance Extracted (AVE)

³ Hulland

⁴ Hulland

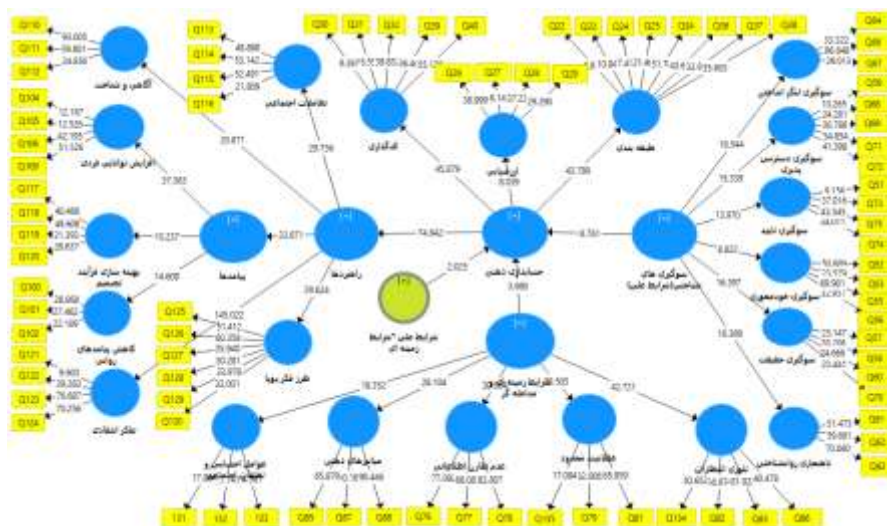
تاییدی که نتایج حاصل از آن در جدول (۴)، نشان داده شد، مشخص شد که تمامی گویه‌ها دارای بارعاملی بالاتر از ملاک ۰/۴، متوسط واریانس استخراج شده بالای ۰/۵ و پایایی مرکب بالای ۰/۷ می‌باشند که نشان از مناسب بودن این معیار و پایایی مناسب مدل‌های اندازه‌گیری دارد.

معیار نیکویی برازش

مدل کلی شامل هر دو بخش مدل اندازه‌گیری و ساختاری می‌شود و با تایید برازش آن، بررسی برازش در یک مدل، کامل می‌شود. برای بررسی برازش مدل کلی از معیار نیکویی برازش (GOF) تنن هاوس و همکاران (۲۰۰۵) استفاده می‌شود:

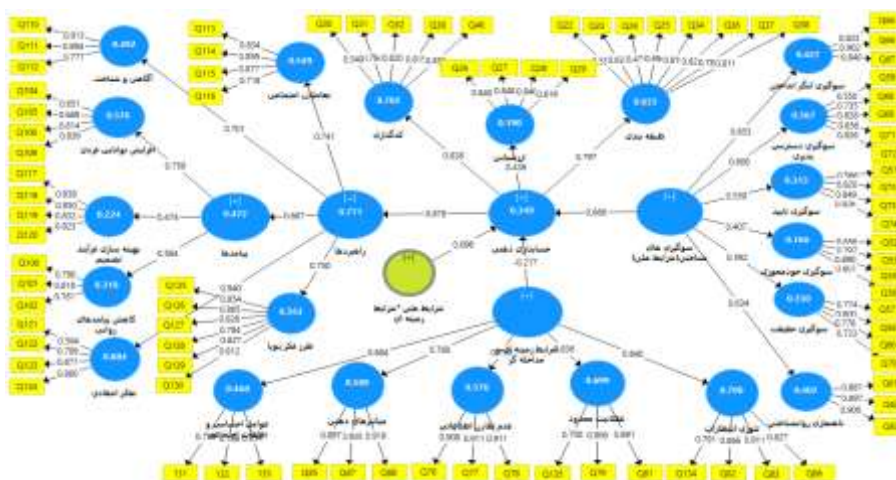
$$GOF = \sqrt{AVE \times R^2} = \sqrt{0/680 \times 0/489} = 0/577$$

با توجه به اینکه مقدار GOF بالاتر از ۰/۳۶ می‌باشد بنابراین برازش کلی مدل قوی می‌باشد.

شکل ۱. آماره t بین متغیرهای اصلی تحقیق

منبع: یافته‌های پژوهشگر

شکل ۲. ضریب مسیر بین متغیرهای اصلی تحقیق

منبع: یافته‌های پژوهشگر

آزمون فرضیه‌های پژوهش

پس از بررسی برازش مدل‌های اندازه‌گیری و مدل ساختاری و داشتن برازش مناسب مدل‌ها، فرضیه‌های پژوهش، بررسی و آزمون شد. در ادامه، نتایج ضرایب معناداری برای هر یک از فرضیه‌ها، ضرایب استاندارد شده مسیرهای مربوط به هر یک از فرضیه‌ها و نتایج حاصل از بررسی فرضیه در سطح اطمینان ۹۵ درصد در جدول (۶) ارائه شده است.

جدول ۶. آزمون فرضیه‌های پژوهش

فرضیه	روابط علی بین متغیرهای پژوهش	ضریب مسیر (β)	(T-Value)	P-) (Value)	نتیجه آزمون
H ₁	سوگیری‌های شناختی (شرایط علی) < حسابداری ذهنی	۰/۶۶۶	۸/۷۶۱	۰/۰۰۰	تایید
H ₂	شرایط زمینه‌ای و مداخله گر < حسابداری ذهنی	-۰/۲۱۷	۳/۹۸۰	۰/۰۰۰	تایید
H ₃	شرایط زمینه‌ای و مداخله گر * شرایط علی < حسابداری ذهنی	۰/۰۹۶	۲/۰۲۵	۰/۰۴۳	تایید
H ₄	حسابداری ذهنی < راهبردها	۰/۸۷۸	۷۴/۶۴۲	۰/۰۰۰	تایید
H ₅	راهبردها < پیامدها	۰/۶۸۷	۲۳/۸۷۱	۰/۰۰۰	تایید

منبع: یافته‌های پژوهشگر

ضرایب معناداری متغیرها در شکل ۱ و جدول ۶ بیان شده است. با توجه به این که ضرایب معناداری متغیرها بیشتر از قدر مطلق ۱/۹۶ می باشد فرضیه‌ها تایید می‌شوند.

نتیجه‌گیری پژوهش

در این پژوهش به تبیین ارائه الگوی رفتاری تصمیم‌گیری ذهنی حسابداری مبتنی بر مولفه‌های روانشناختی از طریق معادلات ساختاری پرداخته شد. بدین منظور فرضیه‌هایی برای بررسی این موضوع تدوین و با استفاده از اطلاعات در دسترس به تجزیه و تحلیل آن پرداخته شد. طبق نتایج حاصل از پژوهش سوگیری‌های شناختی (شرایط علی) بر حسابداری ذهنی تاثیر گذار بود و نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های یلوپینار (۲۰۱۹) کوگا و کاتو (۲۰۱۹) احمدی و معطوفی (۱۳۹۹) همسو است و شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر بر حسابداری ذهنی موثر بود و تایید شد و نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های گروهمن^۱ (۲۰۲۰) احمدی و معطوفی (۱۳۹۹) همسو است، همچنین شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر با نقش تعدیل‌گر شرایط علی بر حسابداری ذهنی موثر بود و یافته‌های تحقیق با یافته‌های احمدی و معطوفی (۱۳۹۹) همسو است و حسابداری ذهنی بر راهبردها موثر بود و نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های کوگا و کاتو^۲ (۲۰۱۹). کوه کن و همکاران (۱۴۰۰) همسو بود و در آخر نیز راهبردها بر پیامدها موثر بود. علم روانشناسی در حیطه‌های رفتاری امروزه در محدوده‌ی شناخت رفتارهای بین فردی و ترمیم روابط افراد محبوس نیست و بسیار فراتر از یک حوزه بلکه در سایر حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بسیار تاثیر گذار می‌باشد. در واقع شناخت تفاوت‌های شخصیتی مدیران در شرکت‌های فعال در بازارهای سرمایه می‌تواند به تحلیل بهتر عملکردهای رفتاری آن‌ها به سرمایه‌گذاران و سهامداران کمک نماید تا استنباط بهتری از شرایط برایشان ایجاد شود (دیو و ژیاو^۳، ۲۰۱۱). علیرغم اینکه مدیران از افراد آگاه و دارای تجربه در زمینه اداره شرکت انتخاب می‌شود و انتظار می‌رود که تصمیمات عقلایی داشته باشند، اما مطالعات نشان می‌دهد که رفتارهای مدیران نیز بر روی تصمیم‌گیری‌های آن‌ها تاثیرگذار است (فرناندز و همکاران^۴، ۲۰۱۴). در الگوی اقتصاد مالی سنتی، فرض می‌شود تصمیم‌گیرندگان رفتار عقلایی دارند و همواره به دنبال حداکثر شدن مطلوبیت خود هستند (گاتریگود^۵، ۲۰۱۲)؛ اما محققان تجربی بر این باورند گاهی اوقات برای یافتن پاسخ معماهای مالی، باید این احتمال پذیرفته

¹ Grohmann

² Koga & Kato

³ Dew & Xiao

⁴ Fernandes et al

⁵ Gathergood

شود که ممکن است تصمیم‌گیرندگان به طور کامل عقلایی رفتار نکنند. به بیانی، ویژگی‌های شخصیتی مدیران نیز جزء عوامل مهم در تصمیم‌گیری‌هایشان می‌تواند دخیل باشد (یانیک^۱، ۲۰۱۸). در واقع مدیرعامل به عنوان یک تصمیم‌گیرنده براساس تئوری‌های مطرح شده به هنگام تصمیم‌گیری دارای تورش‌های شناختی می‌تواند قرار گیرد که اتخاذ تصمیم‌های کاملاً عقلایی را از او سلب می‌کند و این موضوع باعث می‌گردد تا کیفیت عملکردی شرکت در قبال بازار سرمایه و سهامداران و سرمایه‌گذاران کاهش یابد و اعتماد و اطمینان بازار دستخوش تغییرات اساسی گردد. ضعف تئوری‌های اقتصادی در تبیین رفتار افراد در شرایط تصمیم‌گیری موجب پیشبرد تئوری‌های روانشناسی در زمینه چرایی رفتار شد. در فرایند تصمیم‌گیری، عموماً ذهن افراد در سویه‌های ناهشیاران‌های درگیر می‌شود که به طور سیستماتیکی آنها را از عقلانیت هنجاری دور می‌کند. از جمله عوامل مهمی که می‌تواند موجب کاهش کیفیت تصمیم‌گیری افراد شود، شکل‌گیری حسابهای ذهنی در زمان تصمیم‌گیری است.

پیشنهادهای کاربردی پژوهش

- ۱- با توجه به نتایج مدیران شرکت‌ها می‌توانند تاثیرات گرایش‌های احساسی سرمایه‌گذاران را شناسایی و کنترل کنند. افزون بر این، به مدیران پیشنهاد می‌شود که در تجزیه و تحلیل میزان گرایش‌های سرمایه‌گذاران به عامل‌هایی نظیر شناخت سوگیری رفتاری مدیران توجه کنند و آن را در تحلیل‌ها و ارزیابی‌های خود لحاظ کنند. همچنین، به مدیران بیش اعتماد شرکت‌ها پیشنهاد می‌شود که از این به بعد به تأثیر بیش اعتمادی خود بر تصمیم‌گیری خود و عواقبی که این تصمیم‌گیری‌ها بر عملکرد و بازدهی سهام دارند، توجه نموده و تصمیمات عقلایی اتخاذ نمایند.
- ۲- با توجه به نتایج مدیران شرکت‌ها می‌توانند تاثیرات گرایش‌های احساسی سرمایه‌گذاران را شناسایی و کنترل کنند. افزون بر این، به مدیران پیشنهاد می‌شود که در تجزیه و تحلیل میزان گرایش‌های سرمایه‌گذاران به عامل‌هایی نظیر مفاهیم مالی و گزارشگری توجه کنند و آن را در تحلیل‌ها و ارزیابی‌های خود لحاظ کنند.
- ۳- علاوه بر این، به سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌شود که به عواقب منفی رفتارهای خود بر بازدهی سهام توجه داشته و از تصمیم‌گیری‌های احساسی و انجام رفتار توده‌وار خودداری نمایند و در شرایطی که تعداد خریداران سهام خاصی زیاد هستند، حتماً با انجام مشورت اقدام به خرید سهم نمایند.

¹ Yannick

منابع

۱. احمدی، شهرزاد و معطوفی، علیرضا (۱۳۹۹). "بررسی عقلانیت اقتصاد رفتاری در حسابداری ذهنی با مطالعه اقتصاد آزمایشگاهی"، نشریه علمی پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، شماره ۹۵، سال بیست و هشتم، صص ۱۵۲-۱۳۷.
۲. بشیری منش، نازنین (۱۳۹۵). "نقش احساس در تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران، پژوهش حسابداری، ۲(۶)، صص ۹۳-۱۲۱. doi: ۱۰.۲۲۰۵۱/ijar.۲۰۱۶.۲۴۳۳".
۳. تاجمیر ریاحی، حامد و دژدار، محمد مهدی (۱۳۹۷). "رتبه‌بندی تورش‌های رفتاری سرمایه‌گذاران در مواجهه با اخبار و شایعات مهم سیاسی با تاکید بر دوره مذاکرات هسته‌ای"، فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری، سال ششم، شماره ۲۴، صص ۲۰-۱.
۴. خاکساری، ایمان؛ شورورزی، محمدرضا؛ مهرآذین، علیرضا و مسیح آبادی، ابوالقاسم (۱۴۰۰). "طراحی مدل بومی جهت کشف رفتار غیراخلاقی مدیران در گزارشگری مالی"، فصلنامه علمی اقتصاد و بانکداری اسلامی، شماره ۳۶، صص ۳۵۱-۳۲۵.
۵. صفرپور، مریم؛ دارابی، رویا و حمیدیان، محسن (۱۳۹۸). "بررسی تاثیر تغییرپذیری اقلام تعهدی بر باور نا همگن سرمایه‌گذار. دانش حسابداری مالی، ۲(۶)، صص ۹۱-۱۱۱. doi: ۱۰.۳۰۴۷۹/jfak.۱۰.۱۹۷۶۴۰.۱۹۷۹".
۶. غفاری فرد، محمد و علمدار، غلام عباس (۱۴۰۰). "بررسی موفقیت شبکه بانکی ایران در تحقق اهداف نظام اقتصادی اسلام در استان‌های کشور"، فصلنامه علمی اقتصاد و بانکداری اسلامی، شماره ۳۶، صص ۳۶-۷.
۷. کوه کن، فرهاد؛ شورورزی، محمدرضا؛ مسیح آبادی، ابوالقاسم و مهرآذین، علیرضا (۱۴۰۰). "بررسی اثر حسابداری ذهنی سرمایه‌گذاران بر سیاست‌های تامین مالی و رشد اقتصادی از دیدگاه گزارشگری مالی"، فصلنامه علمی و پژوهشی رشد و توسعه اقتصادی، سال یازدهم، شماره ۴۳، صص ۵۱-۳۹.
۸. محمدی نافچی، آرش (۱۳۹۹). "حسابداری ذهنی، فصلنامه چشم انداز حسابداری مدیریت، دوره ۳، شماره ۲۶، صص ۵۱-۲۵.
۹. نیکومرام، هاشم و جلیلی، آرزو (۱۳۹۱). "مدل مفهومی برای حسابداری مدیریت رفتاری"، فصلنامه دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت. سال اول. شماره ۱.
10. Bilgehan, T. (2014). Psychological biases and the capital structure decisions: a literature review, *Theoretical and Applied Economics*, Volume XXI, 12(601): 123-142.

11. Couga, H. H., Wynn, J. P., & Yi, H. (2019). Litigation risk, accounting quality, and investment efficiency. *Advances in Accounting*, 29(2), 180–185. doi: 10.1016/j.adiac.2013.09.009.
12. Gathergood, J. (2020). Self-Control, Financial Literacy and Consumer Over-Indebtedness, *Journal of Economic Psychology*, 33, pp. 590-602.
13. Hurwitz, H. (2018). Investor sentiment and management earnings forecast bias, *Journal of Business Finance & Accounting*, 45(2), pp 166-183.
14. Mohamed Ali, A., Anis, J. (2012). CEO emotional bias and dividend policy: Bayesian network method, *Business and Economic Horizons journal*, Volume 7, Issue 1:1-18.
15. Myeou, S.C. & Majluf, N.S. (2021). Corporate financing and investment decisions when firms have information that investors do not have. **Journal of Financial Economics**, 13(2):187–221.
16. Seoun T.A. (2016). Advertising, Promotion and other Aspect of Integrate Marketing Communication. (8th ed.). Canada: South western cangue learning.
17. Wenhoufen, B., Niu, F. (2017). Investor sentiment, accounting information and stock price: Evidence from China. *Pacific-Basin Finance Journal*, 38, 125-134.
18. Yelou Vo, X., Phan, D.B.A. (2019). Further evidence on the herd behavior in Vietnam stock market. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 13, 33-41.
19. Zhu, B, N. (2016). The Theory and Practice of Myopic Management. *Journal of Marketing Research*, 47 (4): 594-611.